בס"ד
גיליון מס' 348
י"א כסלו תשפ"ז
פרשת ויצא

אזמרה לשמך

פסקי הלכות ותשובות מפי מורנו הגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א

הפסק בברכות קריאת שמע - חלק ב (או"ח סי' סו)

אמן על ברכות

לדעת השו"ע: אין לענות אמן כלל [אפילו בין הפרקים, ואפילו אמן שלאחר ברכות "הקל הקדוש" ו"שומע תפילה", או ברכות ק"ש].

לדעת הרמ"א: אמן שלאחר הקל הקדוש ושומע תפילה - יענה אפילו באמצע פרק. ואמן של שאר ברכות - באמצע הפרק לא יענה, ובבין הפרקים, נחלקו הפוסקים אם מותר לענות אמן רק על ברכות ק"ש או על כל הברכות, ולמעשה נראה שמותר לענות על כל הברכות.

<u>מקורות והרחבה</u>

כתב הסמ"ק (מצוה קד, הובא בטור סי' סו) שמפסיק לענות אמן של "הקל הקדוש" ו"שומע תפילה", שכן בירושלמי (ברכות פ"ד ה"ו) מבואר ש**לאמנים אלו יש חשיבות**, כיון שהן סיום ג' ברכות ראשונות ואמצעיות (הובא בב"י כאן, ונפסק בשו"ע סי' קט לעניין התחלת שמו"ע באופן שלא יספיק לענות אמנים אלו) [אמנם בשו"ת הרשב"א (הובא להלן) התיר לענות אמן אחר כל ברכות תפילת י"ח].

וכתב הב"י (שם ד"ה והא) שהבבלי חולק על כך, ולכן לא כתבוהו הפוסקים, ואכן השו"ע (סי' סו ס"ג) לא הזכיר שמותר לענות אמנים אלו. אמנם, הדרכי משה (שם ס"ק ג) פסק כדברי הסמ"ק, ופסק כן בהג"ה (שם) שעונה אחר הקל הקדוש ושומע תפילה, אפילו באמצע פרק.

מש"כ בדעת השו"ע (כ"כ הבא"ח ס"ו, והכה"ח סי סו ס"ק כג, וסי' נט ס"ק כו וכח, אולם ראה כה"ח פלאג'י סי יח סע' ח-ט).

מש"כ בדעת הרמ"א בעניין אמן על שאר ברכות - החיי"א (כלל כ ס"ד) [וכ"ה בשו"ע הרב (סי' סו ס"ה)] אסר לענות אמן על **שאר הברכות**, והתיר לענות רק אמן על **ברכות ק"ש** [בין ששמען מהש"ץ ובין ששמען מאדם אחר], אך הפמ"ג (סי' נא א"א סק"ג) והרעק"א התירו לענות אמן על כל הברכות בבין הפרקים.

המשנ"ב (סי' סו ס"ק כג) הביא את דעותיהם ולא הכריע, אך בסי' נט (ס"ק יח) סתם להיתר, ואף הקיצוש"ע (סי' טז ס"ב) התיר, וכ"נ בחזו"א (או"ח סי' כח סק"ג).

ובמעשה רב (סע' לה) כתב להתיר לענות על כל האמנים אפילו באמצע הפרק [עד שמתחיל "שירה חדשה"], ועי' מה שהשיגו על דבריו הפעולת שכיר ועוד.

<u>הרחבה בעניין עניית אמן שאחר ברכות קריאת שמע</u>

כתב בתשובת הרא"ש (כלל ד' סי יט) "וכשאני מגיע לסוף הברכה, **אני ממהר לסיים לענות אמן אחר ברכת החזן**". וביאר הב"י (סי' נט) בטעמו "מפני שהיה רוצה לענות אמן אחר ברכות ק"ש, ולענות אחר ברכות עצמו אי אפשר", ובהמשך דבריו הוסיף "לא נהגו העולם כדברי הרא"ש, **ואינם עונין אמן כלל אחר שום ברכה מברכות ק"ש**".

ולמעשה, נחלקו בזה השו"ע והרמ"א - לדעת השו"ע (סי' נט ס"ד) אין לענות אמן אחר "הבוחר בעמו ישראל", ולדעת הרמ"א (שם, וכן בסי' סא ס"ג) המנהג לענות אמן. וכתב המשנ"ב (סי' נט ס"ק כה, סי' סא ס"ק טז) **שיסיים בשווה עם הש"ץ**, וכך לא יצטרך לענות אמן [וראה באזמרה לשמך (גיליון 333) ביאור טעמי הרא"ש והשו"ע].

אך עי' בשע"ת (סי' נט ס"ק ג) שכתב שדברי השו"ע שלא לענות אמן אחר "הבוחר בעמו ישראל" הכוונה שלא לענות **אחר ברכת עצמו**, אך אם סיים "הבוחר בעמו ישראל" קודם שסיים הש"ץ, עונה אחריו אמן, וכ"כ הגר"א (בביאורו ס"ק יא) בביאור דעת השו"ע "הטעם דעונה אמן אחר ברכותיו, הרי זה בור". וזהו כצד אחד בב"י בביאור דעת הרא"ש הנ"ל.

ובבה"ל (שם ד"ה ולא יענה אמן) הכריע להלכה בדעת השו"ע, שעל ברכת "**הבוחר בעמו ישראל**" לא יענה בכל אופן, ועל ברכת **יוצר המאורות**, לכתחילה יסיים בשווה, ובדיעבד אם סיים לפני הש"ץ, יענה אמן. אולם בברכי יוסף (סי' סא ס"ק ב) כתב שלא לענות אמן אחר ברכות הש"ץ כלל [ומש"כ השו"ע שלא לענות "אחר סיום הבוחר בעמו ישראל באהבה", הוא לאו דווקא, והוא הדין שאין לענות גם אחר יוצר המאורות], וכן הוא בכה"ח (סי' נט ס"ק כו), ובבית עובד (אות ג).

ולכן, **לכתחילה יש לסיים בשווה עם הש"ץ**, וכמו שכתב הב"י שהמנהג לא לענות אמן אחר ברכות הש"ץ, אך אם סיים קודם הש"ץ **יש מבני ספרד שנהגו לענות**.

אך **שאר אמנים**, וכגון אמן שאחר ברכות הנהנין או אחר ברכות השחר, **אין לענות לכו"ע**, וכן מוכח מהרמ"א הנ"ל [אע"פ שלדעת הרא"ש אין עניית אמן נחשבת כהפסק, וכ"כ בשו"ת הרשב"א (ח"ה ס"ט) להתיר, והוא בבאה"ט (סי' סו ס"ק ט), ובכה"ח (פלאג'י סי' יח ס"ח). ובפרישה (סי' סו ס"ק ג) כתב שלדעת הרא"ש יכול לענות כל אמן באמצע ברכות ק"ש].

י"ג מידות

לא יפסיק באמצע ברכות ק"ש, ואף לא בין הפרקים לענות י"ג מידות עם הציבור.

מקור: באזמרה לשמך (גיליון 316) הובא מדברי הפוסקים שאין להפסיק לאמירת י"ג מידות באמצע ברכות ק"ש, ונתבאר שם שאפילו באמצע פסוקי דזמרה אין להפסיק עבורם.

ברכת ברקים ורעמים

אין לברך ברכת ברקים ורעמים באמצע ברכות קריאת שמע, אך בין הפרקים, יברך.

מקור: נחלקו האחרונים בדין **השומע רעם או רואה ברק באמצע ברכות קריאת שמע** - דעת המג"א (סי' סו ס"ק ה) **שיפסיק ויברך, ואף באמצע קריאת שמע,** וכשם שמותר לענות לקדיש ולקדושה, ק"ו ממה שמפסיק לשאול מפני כבוד בשר ודם (והוא עפ"י דברי הרא"ש שהובאו בגיליון הקודם). וביאר הפמ"ג (א"א על המג"א שם) שיפסיק לברך על הרעם מחמת שהיא מצוה עוברת [ועי' רעק"א (שו"ת ח"ג סי' עא) מה שנו"נ בדבריו].

אולם דעת הבכור שור (ברכות יג ע"א) **שאין לברך**. שכל מה שהתירו להפסיק הוא בדברים שבקדושה, אבל לא יפסיק לברכת רעמים, שהוא שבחו של מקום, אחר שכבר עוסק בשבחו של מקום. וכן הוא בא"ר (שם) ובמטה יהודה (סי' נט) והחיד"א (קשר גודל סי' ט אות טו) והביא דבריהם בכה"ח (סי' סו ס"ק טז).

ובחיי"א (כלל כ ס"ד) כתב שיפסיק רק **בבין הפרקים**, וכן כתב להלכה במשנ"ב (ס"ק יט) שאין מברכים אלא אם שמע בין הפרקים בלבד.

עניית אמן על ברכת כהנים

העומד בברכות קריאת שמע [באמצע פרק או בין הפרקים] **ושומע ברכת כהנים - יענה אמן על פסוקי ברכת הכהנים, אפילו אם הוא באמצע הפרק. אך אמן על ברכת "אשר קדשנו בקדושתו..." יענה רק אם הוא בין הפרקים.**

מקור: מבואר בגמ' (ברכות לד) ונפסק בשו"ע (סי' קכח ס"כ) שהש"ץ היה צריך לענות באמצע שמו"ע אמן שאחר פסוקי ברכת כהנים, אלא שלמעשה אינו עונה מחשש לטירוף הדעת. ומשמע ש**פסוקי הברכה הרי הם כשאר דברים שבקדושה**, וא"כ יש לענות עליהם אמן אף באמצע ברכות ק"ש (ובפרט לדעת החרדים שיש מצוה גם על הישראלים, ראה משנ"ת בזה בגיליון 289).

אולם בעניין עניית אמן על **ברכת "אשר קדשנו בקדושתו"**, מבואר במשנ"ב (שם ס"ק עא) שאין הש"ץ עונה, כיון שהיא כשאר ברכת המצות שאין עונים באמצע שמו"ע. וא"כ נראה שדינו כשאר ברכות, שעונים עליהם רק בין הפרקים.

ברכת כהנים

כהן הנמצא באמצע ברכות קריאת שמע, יגמור את הפרק בו הוא נמצא, ויישא כפיו.

"בריך שמיה"

העומד בברכות קריאת שמע [באמצע פרק או בין הפרקים] **בזמן שהציבור אומרים "בריך שמיה", לא יענה עמהם** (שו"ת מהרש"ג ח"א סי' נב אות ב).

אמירת פסוק "וזאת התורה" בהגבהת ספר תורה

העומד בברכות קריאת שמע [באמצע פרק או בין הפרקים] **בזמן הגבהת ספר תורה, לא יאמר "וזאת התורה" עם הציבור, אלא ישתחווה מול הספר תורה בשתיקה.**

מקור: דעת הכנה"ג (או"ח ח"ב סי' נא, הובא בשע"ת סי' קלד סק"ו, וכן הביאו החיד"א בספרו ברכי יוסף, סי' קלד ס"ד) שמותר לומר "וזאת התורה" באמצע אמת ויציב.

אולם להלכה אין להפסיק לצורך כך, וכפי שפסק החיד"א עצמו בספרו קשר גודל (סי' יא סע' כא) וחיים שאל (ח"א סי' סח), וכ"פ הכה"ח (סי' קלד סק"כ), ועי' בבא"ח (שנה ב פרשת תולדות סע' טז).

שמיעת קריאת התורה

העומד בברכות קריאת שמע [באמצע פרק או בין הפרקים] בזמן קריאת התורה, אינו חייב להפסיק ולשמוע את קריאת התורה, אך אם רוצה, רשאי.

מקור: מובא בלקט יושר (עמ' יח) "פעם אחת בשבת נתאחר לבוא לבית הכנסת שלו, והיה **מפסיק בקריאת שמע בין הפרקים, עד שקורא החזן כל הסדרא**". אולם בגיליון 322 התבאר לענין שמיעת קריאת התורה באמצע פסוד"ז, שאינו חייב להפסיק ולשמוע, משום שקריאת התורה היא **חובת ציבור** (ועי' משנ"ת בזה בגיליון 184).

בעל קורא

העומד בברכות קריאת שמע, מותר לשמש כ"בעל קורא", כשאין אחר שיודע לקרוא. ואם אפשר, יעשה זאת בין הפרקים (משנ"ב סי' סו ס"ק כו).

עליה לתורה

לכתחילה אין לקרוא לתורה מי שעומד באמצע ברכות קריאת שמע.

[אם הוא הכהן או הלוי היחיד - טוב שיצא מבית הכנסת לפני שיקראו לראשון. ואם לא יצא, נחלקו האחרונים, ולמעשה אם הוא בבין הפרקים אפשר להעלותו].

אך אם כבר קראו בשמו - לבני ספרד הנוהגים כדעת השו"ע לא יעלה, אך הכרעת המשנ"ב שיעלה [ואם קראו לו למפטיר, יעלה גם להפטרה], **ואם יכול, יעלה בין הפרקים, אך לא יעכב הציבור בשביל כך.**

באופנים שנתבאר לעיל שעולה, לא יקרא בלחש עם הבעל קורא, אלא רק יברך את ברכות התורה [וההפטרה].

מקורות הדברים נתבארו באזמרה לשמך גיליון 320.

אפרושי מאיסורא

אם שאלו אותו אם מותר לעשות מעשה מסוים, ויכול השואל להיכשל אם לא יענה לו, מותר לענות לו בדיבור כשאין לו אפשרות לענות ברמיזה (נתבאר באזמרה לשמך גיליון 320).

אשר יצר

מי שעשה צרכיו באמצע ברכות ק"ש, ימתין עם ברכת "אשר יצר", ויברכה לאחר התפילה (משנ"ב ס"ק כג).

שמע ישראל עם הציבור

העומד באמצע ברכות ק"ש, ושומע את הציבור אומרים "שמע ישראל" - לא יאמר עימם שמע ישראל, אלא יאמר את תיבות ברכות ק"ש שבהם הוא עומד, בניגון עם הציבור, ויניח יד על העיניים שיהא נראה כאילו קורא ק"ש (משנ"ב סי' סה ס"ק יא, וראה משנ"ת בזה בגיליון 318, לעניין אמירת שמע ישראל עם הציבור באמצע פסוד"ז).

כשענה כבר ענייה זו באותו יום

באופנים שיכול לענות, הדין כן אף אם כבר ענה ענייה זו באותו יום (התהלה לדוד ס"ק ה נסתפק בזה. אמנם מסתימת השו"ע והרמ"א שלא חילקו, נראה שאין חילוק בדבר, ובפרט למשנ"ת שהטעם שמותר לענות קדושה וברכו באמצע ברכות ק"ש הוא משום כבודו של מקום, נראה שאין לחלק).

עניית דברים שבקדושה בברכות ק"ש – חיוב או היתר

בכל האופנים (שהתבארו לעיל) שמותר לענות על דברים שבקדושה באמצע ברכות ק"ש, נראה מסתימת הפוסקים שאין זה רק **"היתר"** לענות, אלא זהו **"חיוב"** לענות. אולם אם העניה **מפריעה לתפילה**, נראה שיש לסמוך על הפוסקים הסוברים שאינו חייב לענות באמצע ברכות ק"ש (ונתבאר בהרחבה באזמרה לשמך גיליון 316).

שלוחות קו בית ההוראה

ניתן להאזין לכל השלוחות ההלכתיות הקיימות בקו בית ההוראה – בהלכות שבת, כשרות, תפילה, יחוד ועוד

להאזנה, הקישו 18 בקו בית ההוראה

הגיליון הודפס ע"י

הרב רוני ליקר, הרב שילה אריאל, הרב שלמה בלאק והרב נתנאל מן הי"ו

להצלחת ילדיהם בתורה ויר"ש וכל העניינים

מספר הטלפון בבית ההוראה

0733-260-800

להפניית שאלות לרב ולקבלת הגיליון למייל - פנו לכתובת

6191265@gmail.com